

Priloga: Rzd-01-16-00004-01

Datum: 11.4.2016

opis enote žive kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

EID: **2-00048**

Ime enote: **Izdelovanje ljubljanskih butar**

Sinonimi imena enote:

Izdelovanje cvetnonedeljskih butaric v okolici Ljubljane

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **šege in navade**

Podzvrsti:

letne šege, rokodelska in obrtniška znanja

Tipološka gesla:

izdelava cvetnonedeljskih butar, velika noč

Kratek opis:

Ljubljanske butare so cvetnonedeljske butare, ki jih izdelujejo v okolici Ljubljane in so prepoznavne po vpletenih raznobarnih smrekovih oblancih.

Opis:

Ljubljanske butare so cvetnonedeljske butare, ki jih izdelujejo v okolici Ljubljane in so prepoznavne po vpletenih raznobarnih smrekovih oblancih. Največ jih pred cvetno nedeljo naredijo v Sostrem, Dobrunjah, Podlipoglavu, Sadinji vasi, Češnjicah, Zagradišču in na Orlah, znanje izdelovanja pa se je razširilo tudi na Janče, v Lipoglav, Gumnišče, Krko, Žužemberk, Grosuplje, Ivančno Gorico, na Vrhniko, v Kamnik, Domžale ter nekatere druge kraje. Izdelujejo jih pred cvetno nedeljo, nekateri le za domačo rabo, nekateri pa tudi za prodajo. Za večino prodajalcev predstavlja izdelovanje ljubljanskih butar dodaten sezonski vir zaslužka. Nekateri imajo prijavljeno domačo obrt. Številni manjši izdelovalci v tednu pred cvetno nedeljo prodajajo butare na živilskem trgu v Ljubljani, večji izdelovalci pa tudi v trgovinah.

Za izdelavo ljubljanskih butaric so potrebni smrekovi oblanci, ki jih pobarvajo z barvami za les. Osnovnim barvam, beli, modri, rdeči in rumeni, so se pozneje pridružila zelena in druge barve. V naravi naberejo zelenje, npr. bršljan, vejice brinja, pušpana in ciprese. Na leskove palice, v novejšem času tudi okrogle paličice, ki jih dobijo pri mizarjih, z vrstico ali bombažno prejo ročno navezujejo oblance, ki jih prepogibajo na dva načina – 'na mašnice' ali 'na špičke'. Raznobarvne oblance razporejajo tako, da tvorijo kroge, spirale ali kvadrate. Prvotno so vedno vpletali tudi zelenje, lahko v pasovih ali spirali, največkrat pa na vrh butare. Razmerje med oblanci in zelenjem je lahko različno, nekatere butarice so izdelane le iz oblancev. V novejšem času se pojavljajo nekatere nove oblike butar, npr. v obliki rož. Za butare, ki so le iz oblancev, se je uveljavilo poimenovanje 'suhe', za tiste z zelenjem pa 'zelene'. Izdelujejo butare različnih velikosti. Znanje o izdelovanju se večinoma prenaša znotraj družine in sorodnikov, nekateri izdelovalci pa imajo tudi občasne delavnice.

Na cvetno nedeljo jih nosijo k blagoslovu prebivalci Ljubljane z okolico, v manjšem številu pa se pojavljajo tudi drugod po Sloveniji. Do naslednjega leta jih hranijo kot

simbolično zaščito in dekoracijo doma, nekateri jih nosijo tudi na grobove. Ljubljanska butarica se pojavlja tudi kot turistični spominek.

Po ljudskem izročilu je prvi začel izdelovati butare z vpletenimi oblanci za prodajo na ljubljanskem živilskem trgu Tone Vrečar z Orel leta 1906. Ker so šle dobro v promet, so jih pred prvo svetovno vojno za prodajo ljubljanskim meščanom začeli izdelovati na vzhodnem obrobju Ljubljane v Sostrem, med svetovnjima vojnoma v Polju in Češnjicah, po drugi svetovni vojni pa v Podmolniku, Zagradišču, Sadinji vasi, Zadvoru, Bizoviku in Dobrunjah ter tudi v severni okolici Ljubljane na Skaručni, okoli Vodíc, v Trzinu in Domžalah, kjer je bilo sezonsko izdelovanje butar za tamkajšnje večinoma kmečko prebivalstvo pomemben dodaten vir zaslužka.

Datacija:

prva četrtina 20. stol., 1906 (domnevno)

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: **ORLE (ŠKOFLJICA)**

Opis lokacije:

Ljubljanske butare izdelujejo širši okolici Ljubljane.

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **467280** X: **96520**

4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

več nosilcev

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02_00048.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Nena Židov, 2015

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Kategorija usmeritev: **drugi ukrepi ohranjanja žive dediščine**

Opis usmeritev

osnovne varstvene usmeritve za živo dediščino

7. PRISTOJNOSTI

Pristojna institucija: **Slovenski etnografski muzej**

Strokovna področja:

etnologija

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register žive kulturne dediščine:

Izdelovanje cvetnonedeljskih butar (EID 02-00029)

Register nepremične kulturne dediščine:

Register premične kulturne dediščine:

Slovenski etnografski muzej

Muzeji in galerije mesta Ljubljane

9. UTEMELJITEV VPISA

Ljubljanske butarice so cvetnonedeljske butare, značilne za okolico Ljubljane. Od drugih butaric se razlikujejo po vpletenih raznobarvnih oblancih, saj so jih začeli izdelovati za ljubljanske meščane, pri katerih so imele cvetnonedeljske butare drugačno vlogo kot na podeželju. Ker je bilo njihovo izdelovanje povezano z možnostjo sezonskega dodatnega zaslužka, se je njihovo izdelovanje razširilo tudi v nekatere druge kraje. Največ butaric danes izdelajo v okolici Sostrega, kjer se podobno kot drugod znanje izdelovanja prenaša iz roda v rod, zato so ljubljanske butare eden od identitetnih simbolov tamkajšnjega prebivalstva in tudi širšega območja Ljubljane.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitve: **ni omejitev glede javnosti podatkov**

11. OPOMBE

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **> 30 m**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **11.4.2016**

Št.: **Rzd-01-16-00004-03**

Razlog: **pobuda**

14. SPREMEMBA REGISTRA

Sprememba dne:

Št.:

Razlog:

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne:

Št.:

Razlog:

16. ZAZNAMKI

Številka Rzd-01-16-00004-11-01

Datum: 11.4.2016

opis nosilca enote žive dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00048**

Ime enote: **Izdelovanje ljubljanskih butar**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **142**

**Lokalna skupnost Orle, predstavnica Slavka Pucihar
Orle 21a, 1291 Škofljica**

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

Po ustnem izročilu je bil čevljar Tone Vrečar z Orel prvi izdelovalec ljubljanskih butaric, ki so pozneje pomembno zaznamovale življenje mnogih družin v vasi. Zlasti med obema svetovnjima vojnoma so jih za prodajo na živilskem trgu v Ljubljani izdelovali na domačijah pri Cotmanu, Ušjaku, Kruharju, Petrcu, Trnovcu, po drugi svetovni vojni pa predvsem pri Grumovih, Mivškovih in Mihelnovih. Ob koncu 20. stoletja je začela izdelava za prodajo zamirati, znanje pa se je med starejšimi prebivalci ohranilo do danes in ti ga na delavnicah, ki pred cvetno nedeljo potekajo v gasilskem domu, prenašajo na mlajše. Leta 2003 so začeli vaščani po vzoru ljubljanskih butaric izdelovati tudi butaro velikanko z oblanci, prepognjenimi 'na mašnice'. Izdelovanje 'ljublanske butare velikanke', ki že tradicionalno poteka na predvečer cvetne nedelje na dvorišču Gasilskega doma na Orlah, je hkrati tudi priložnost za druženje in povezovanje lokalne skupnosti. Pri predprilavi (nabiranju zelenja, barvanju oblancev, podiranju smreke), izdelavi (opletanju debla z zelenjem in oblanci) in tudi pri zahtevni postavitvi velikanke pred farno cerkvijo na Rudniku vedno sodeluje več generacij krajanov. Butarice, izdelane na Orlah in v sosednjih krajih, občasno razstavljajo v lokalni gostilni.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **ORLE (ŠKOFLJICA)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **467755** X: **96389**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00142.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:
Nena Židov, 2015

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **11.4.2016**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-16-00004-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI